

РОЗДІЛ 3

ПРОЦЕС ТРАНСФОРМАЦІЇ НАУКОВОЇ ДУМКИ: ВІД ІДЕЇ ДО ЗАХИСТУ ДИСЕРТАЦІЇ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ

О.В. Побережець

Процес формування та перетворення наукової думки з хаотичного стану «ідеї» до «логічно-побудованого дослідження», яке розкриває актуальні проблеми сучасності, вирішує ряд теоретичних та практичних питань визначеної сфери діяльності у певній галузі науки, результати якого використовуються суб'єктами господарювання, державними інституціями та навчальними закладами, складається з окремих етапів, які відрізняються не тільки часом реалізації, але й повинні здійснюватися відповідно вимогам чинного законодавства.

3.1. Теоретичні аспекти формування напряму наукового дослідження

Комплексне та системне дослідження сучасних вимог до підготовки та захисту дисертаційних робіт є актуальним питанням як для дослідників-початківців, так й для досвідчених науковців, що пов'язано з окремими змінами вимог щодо захисту дисертаційного дослідження у відповідній Спеціалізованій вченій раді та подальшій атестації наукових кадрів вищої кваліфікації.

Зауважимо, що наукові ступені доктора і кандидата наук присуджуються особам, які мають повну вищу освіту, глибокі фахові знання і значні досягнення в певній галузі науки. Наукові ступені доктора і кандидата наук присуджують спеціалізовані вчені ради за результатами прилюдного захисту дисертацій [1].

Першочерговим етапом для кожного здобувача є вибір та затвердження теми дисертаційного дослідження, яка має бути пов'язана з напрямками основних науково-дослідних робіт установ або організацій, затверджується відповідними вченими радами для кожного здобувача персонально з обов'язковим призначенням наукового керівника або наукового консультанта.

Метою будь-якої наукової праці є виявлення нових фактів, висновків, рекомендацій, закономірностей або ж уточнення та удосконалення відомих раніше, але недостатньо досліджених аспектів. Кожне дисертаційне дослідження повинно включати теоретичну частину, у якій оновлені або нові факти формують в певну систему, яка відповідає певним принципам та вимогам. Професійний досвід науковців підтверджує той факт, що робота над дисертацією є безперервним та багатогранним процесом, який потребує від здобувача тривалої, системної, динамічної роботи, яка повинна характеризуватися як результативна, послідовна та цілеспрямована.

Зазначимо, що дисертація на здобуття наукового ступеня є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису або опублікованої монографії. Підготовлена до захисту дисертація повинна містити висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення, а також характеризуватися єдністю змісту і свідчити про особистий внесок здобувача в науку [1].

Обов'язковою умовою підтвердження значущості отриманих практичних результатів дисертації є документи, які підкреслюють етапи впровадження у виробництво, в освітній процес, в систему управління на мікро-, мезо- та макrorівнях окремих досягнень здобувача.

Нові наукові результати і положення, які є основою дисертаційного дослідження, повинні витримати своєрідний іспит під час публічного захисту. Як наукова праця дисертація повинна мати внутрішню єдність і свідчити про власний внесок її автора в науку. Нові рішення, запропоновані здобувачем, потрібно чітко аргументувати і критично оцінити порівняно з уже відомими положеннями за окремим напрямком. У дисертаціях, які мають прикладне значення, наводяться відомості щодо практичного застосування отриманих автором наукових результатів, а в дисертаціях теоретичного спрямування – рекомендації стосовно використання наукових висновків.

Дисертація виконується з галузі науки та за науковою спеціальністю відповідно до переліку, який затверджує МОН України, і повинна відповідати паспорту наукової спеціальності, затверджену МОН України [1].

Враховуючи норми діючого законодавства, кандидатська дисертація подається до захисту в спеціалізованій вченій раді лише за однією спеціальністю, в свою чергу, докторська дисертація може бути подана до захисту здобувачем за однією або двома спеціальностями однієї галузі науки і повинна відповідати вимогам за кожною спеціальністю, але лише через п'ять років після здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Важливою умовою надання дисертації до розгляду у спеціалізованій вченій раді є дотримання правил та принципів оформлення наукової праці, яка повинна відповідати визначеним вимогам та стандартам.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук, доктора філософії (кандидата наук) готується державною мовою у вигляді спеціально підготовленої наукової праці на правах рукопису в твердій або м'якій палітурці та в електронній формі. За бажанням здобувача дисертація може бути перекладена англійською мовою або іншою мовою, пов'язаною з предметом дослідження, з поданням перекладу до спеціалізованої вченої ради [2].

Оснoву змісту дисертації має становити принципово новий матеріал: опис відкритих фактів, явищ і закономірностей, а також узагальнення вже відомих даних з інших наукових позицій або аспектів. З огляду на це матеріал може містити дискусійні питання, які пов'язані з переглядом наявних поглядів та уявлень.

Зміст дисертації здобувача повинен відповідати вимогам оригінальності, унікальності і неповторності наведених положень. При цьому характерними ознаками форми викладення змісту дисертації є високий ступінь абстрагування, активне застосування математичного апарату і засобів логічного мислення, а також аргументованість суджень і точність представлених даних та результатів дослідження. Орієнтуючись на читачів, професійна підготовка яких найвища, здобувач мусить включити до тексту весь наявний знаковий апарат (формули, графіки, діаграми, схеми, таблиці, латинські та грецькі позначення і т. ін.), тобто все те, що становить «мову науки», зрозумілу лише спеціалістам певної галузі.

У мовностилістичному оформленні матеріалу слід враховувати особливості наукового стилю мови, головною рисою якого є об'єктивність, що впливає із специфіки наукового пізнання. Необхідно стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати наукових досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології.

3.2. Загальні вимоги до комплексності та системності наукових здобутків

Серед важливих етапів систематизації отриманих результатів дослідження є формування наукової новизни, яка повинна підкреслювати відмінність від відомих раніше та ретельно описувати ступінь новизни.

Слід зауважити, що кожне представлене наукове положення повинно бути чітко сформульованим, виокремлюючи його основну сутність і зосереджуючись на рівні досягнутої при цьому новизни. Кожний пункт наукової новизни повинен відповідати критеріям

однозначності, логічності, об'єктивності, стислості, чіткості, адаптивності та достовірності.

Якщо у дисертації використано ідеї або розробки, що належать співавторам, разом з якими опубліковані наукові праці, здобувач повинен відзначити цей факт у дисертації та в авторефераті з обов'язковим зазначенням конкретного особистого внеску в такі праці або розробки [1].

Слід підкреслити, що у жодному разі не можна вдаватися до викладу наукового положення у вигляді анотації, коли просто констатують, що зроблено в дисертаційному дослідженні, але при цьому не можливо визначити сутність окремого пункту новизни. Подання наукових положень у вигляді анотацій є найбільш поширеною помилкою здобувачів при викладі загальної характеристики роботи, що значно знижує оцінку результатів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна, що саме є предметом захисту на здобуття наукового ступеня доктора або кандидата наук, повинна відображати результати розв'язання окремих наукових завдань та проблем.

При чому завжди необхідно дотримуватись формули відповідності: завдання-висновки-наукова новизна, що підтверджує належний рівень дисертаційного дослідження.

Для дотримання норм чинного законодавства щодо запобігання академічному плагіату у наукових працях, дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора наук повинна пройти перевірку на плагіат, яку здійснюють відповідні уповноважені організації. Результати перевірки дисертаційного дослідження сектором моніторингу оформлюються у вигляді довідки, яка надається здобувачу та містить дані в відсотках щодо оригінальності та схожості перевіреної наукової праці.

Для констатації різновиду академічного плагіату, який представляє собою оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення

опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства, достатнім є встановлення одночасної наявності наступних ознак:

- в тексті іншого автора (інших авторів) наявний такий чи майже такий текстовий фрагмент обсягом більше одного речення, як в оцінюваній науковій роботі (за винятком стандартних текстових кліше, які не мають авторства та/чи є загальноживаними);

- цей текст іншого автора (інших авторів) було створено раніше, ніж оцінювану наукову роботу (або інший текст автора оцінюваної наукової роботи, де наявне таке саме речення чи група речень);

- автор оцінюваної наукової роботи не посилається на цей текст іншого автора (інших авторів), або посилається деінде (в списку літератури, в іншій частині своєї роботи) так, що незрозуміло, якого саме речення (якої саме групи речень) оцінюваної наукової роботи стосується посилання [3].

Саме дотримання вимог академічної доброчесності щодо дисертаційних досліджень підкреслює високий рівень сучасних наукових здобутків та сприйняття здобувачів науковим співтовариством національного та міжнародного середовища.

Заключним етапом виконання дисертаційної роботи перед поданням її до захисту є написання автореферату, який присвячений для широке ознайомлення наукових працівників з методикою дослідження, фактичними результатами і основними висновками дисертації.

Автореферат дисертації видається друкарським способом з обов'язковим зазначенням вихідних відомостей видання у кількості, визначеній спеціалізованою вченою радою, і надсилається членам спеціалізованої вченої ради та заінтересованим організаціям не пізніше ніж за місяць до захисту дисертації. Список адресатів визначає спеціалізована вчена рада, яка прийняла дисертацію до захисту. Перелік установ та організацій, яким обов'язково надсилається автореферат, визначає МОН України [1].

Примірники автореферату, які здобувач подає до спеціалізованої вченої ради разом з іншими документами та дисертацією, друкують за правилами, встановленими для друкування дисертацій, з урахуванням певних особливостей.

Зазначимо, що обов'язковою умовою подання та захисту у спеціалізованій вченій раді дисертаційного дослідження є необхідна кількість опублікованих праць, перелік яких встановлений у відповідності до чинного законодавства.

Основні наукові результати дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук має бути висвітлено не менше ніж у 20 наукових публікаціях, які розкривають основний зміст дисертації. До таких наукових публікацій належать:

- статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України;

- статті у наукових періодичних виданнях інших держав із напрямку, з якого підготовлено дисертацію;

- не менше ніж три статті, а з 01 вересня 2022 року не менше ніж п'ять статей з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача, опублікованих щонайменше у двох різних періодичних виданнях, включених до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України, або у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus (буде діяти 01.09.2021 р.);

- не більше ніж два патенти на винахід, що пройшли кваліфікаційну експертизу;

- не більше ніж дві (два) монографії (розділи у колективних монографіях);

- не більше ніж один посібник (для дисертацій з галузі педагогічних наук) [4].

В свою чергу, наукові результати кандидатської дисертації висвітлюються не менше ніж у трьох наукових публікаціях, які розкривають основний зміст дисертації, а саме:

- щонайменше одна стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного

співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача (буде діяти з 01.09.2020 р.);

– у статтях в наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (замість однієї статті може бути зараховано монографію або розділ монографії, опублікованої у співавторстві) [4].

Перелік наукових фахових видань України затверджується в установленому МОН порядку. Повноту викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях здобувача визначає спеціалізована вчена рада, враховуючи критерії мінімальної кількості, якості та обсягу публікацій, які розкривають основний зміст дисертаційного дослідження.

3.3. Процес підготовки до захисту дисертаційного дослідження

Після оформлення дисертаційної роботи починається процес підготовки до її захисту, який складається з певних послідовних етапів, які мають свою специфіку та регулюються окремими правовими нормами, а саме:

- попередній розгляд дисертації за місцем її виконання (так званий передзахист або малий захист);
- складання автореферату дисертації;
- подання дисертації до спеціалізованої вченої ради, друкування і розсилання автореферату;
- підготовка здобувача до захисту своєї дисертації на здобуття наукового ступеня доктора або кандидата наук за певною спеціальністю;
- процедура прилюдного її захисту у спеціалізованій вченій раді.

Після представлення дисертації на розгляд науковому колективу, де вона була виконана, здобувач отримує висновок, який є начальним документом, який оцінює якість та результативність дисертаційної праці. Крім того, висновок установи, в якій виконано

дисертацію, є першою і дуже важливою її експертизою з точки зору відповідності дисертації нормативним вимогам.

Висновок, який базується на результатах рецензування та обговорення дисертаційного дослідження найчастіше в межах міжкафедрального семінару, затверджується ректором (директором) або проректором (заступником директора) з наукової роботи, які несуть персональну відповідальність за якість, об'єктивність і строки підготовки висновку, який є практично єдиним документом, у якому відзначаються такі аспекти, як творчий шлях здобувача в науці, його участь у вирішенні поставлених перед колективом наукових і практичних завдань, особистий внесок до публікацій, виконаних у співавторстві, ступінь його наукової зрілості, результати впровадження наукових досягнень у практику та їх значущість певної сфери або галузі.

Висновок видається здобувачеві не пізніше ніж через два місяці після надходження для попередньої експертизи кандидатської та не пізніше ніж через три місяці – докторської дисертації і включається до переліку документів, які подаються здобувачем до спеціалізованої вченої ради. Керівник вищого навчального закладу або наукової установи несе персональну відповідальність за якість, об'єктивність і своєчасність підготовки висновку [1].

Послідовним етапом та окремими діями здобувача є подання дисертації та відповідних супровідних документів, перелік яких визначається МОН України, до спеціалізованої вченої ради, яка має право приймати до розгляду докторську дисертацію не раніше ніж через два місяці, а кандидатську – не раніше ніж через місяць з дня розсилання виготовлювачем обов'язкових примірників видань, в яких опубліковано праці здобувача, що відображають основні результати дисертації.

Терміни прийняття спеціалізованою вченою радою до захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук – не пізніше ніж через два місяці після подання здобувачем усіх документів та не пізніше, ніж через три місяці для докторських дисертацій.

Наступним, не менш важливим етапом на шляху до захисту дисертації є вибір та призначення спеціалізованою вченою радою офіційних опонентів, які є компетентними вченими за відповідною спеціальністю, що, в свою чергу, підтверджується їх науковими працями.

Для розгляду докторської дисертації призначаються три офіційних опоненти – доктори наук, причому тільки один з них може бути членом спеціалізованої вченої ради, де проводитиметься захист, чи штатним працівником вищого навчального закладу або наукової установи, в якій утворено спеціалізовану вчену раду. Призначення двох офіційних опонентів здійснюється для рецензування кандидатської дисертації, з яких один опонент є доктором наук, а другий – доктор або кандидат наук, причому тільки один з них може бути членом спеціалізованої вченої ради, де проводитиметься захист, чи співробітником вищого навчального закладу або наукової установи, в якій утворено спеціалізовану вчену раду [1].

Офіційний опонент на основі вивчення дисертаційного дослідження та праць, які опублікованих за темою дисертації, подає спеціалізованій вченій раді відгук, оформлений відповідно до встановлених вимог та у відповідні стоки. Зазначимо, що копії письмових відгуків офіційних опонентів спеціалізована вчена рада видає здобувачеві не пізніше ніж за 10 календарних днів до захисту дисертаційного дослідження та розміщує їх на своїй офіційній веб-сторінці.

Після визначення офіційних опонентів спеціалізована вчена рада надсилає у МОН України повідомлення про прийняття дисертації до захисту і призначення офіційних опонентів, яке публікується в офіційному друкованому виданні та на офіційному веб-сайті МОН.

В межах впровадження принципів діджиталізації окремих процесів та з метою спрощення процедури оприлюднення повідомлень про прийняття дисертацій до захисту з 01 листопада 2019 року зазначені повідомлення будуть розміщуватися лише веб-сайті МОН України. Саме тому, починаючи з 25 вересня 2019 року,

вчений секретар спеціалізованої вченої ради повинен надсилати до МОН з поштової скриньки спец.ради оформлені згідно вимог відскановані оригінали повідомлень у форматі PDF, TIFF або JPG, та текст повідомлення у форматі WORD.

Слід підкреслити, що повідомлення, які надходитимуть до 10 числа поточного місяця, будуть розміщуватися на веб-сайті МОН у перший робочий день наступного місяця, а повідомлення, які надходитимуть до 25 числа поточного місяця, будуть розміщуватися на веб-сайті МОН у дванадцятий робочий день наступного місяця.

Для ознайомлення наукової громадськості з результатами досліджень здобувача наукового ступеня один примірник дисертації та два примірники автореферату не пізніше ніж за місяць до захисту повинні бути передані у бібліотеку того вищого навчального закладу або наукової установи, де спеціалізованою вченою радою прийнято дисертаційну роботу до захисту, що є обов'язковою умовою.

Крім того, здобувач наукового ступеня кандидата наук допускається до захисту дисертації тільки після складення кандидатських іспитів, перелік яких визначає МОН України.

Незабутньою подією в житті кожного здобувача є саме процедура захисту своїх наукових здобутків та результатів досліджень. Прилюдний захист дисертації проводиться на засіданні спеціалізованої вченої ради, яке вважається правоможним у разі, коли в його проведенні взяло участь не менш як дві третини складу, а також не менш як чотири доктори наук з кожної спеціальності докторської і не менш як три доктори наук із спеціальності кандидатської дисертації [1].

Процес захисту дисертаційного дослідження повинен мати характер наукової дискусії, в якій зобов'язані взяти участь більше половини присутніх на засіданні членів спеціалізованої вченої ради, пер за все, доктори наук зі спеціальності, за якою виконано дисертацію.

Присутність під час захисту дисертації призначених офіційних опонентів є обов'язковою вимогою. Якщо з поважної причини

відсутній один з офіційних опонентів, то захист дисертації може проводитися за наявності позитивного відгуку відсутнього опонента. У такому разі на засіданні ради оголошується відгук відсутнього офіційного опонента і заслуховується виступ офіційного опонента, призначеного додатково керівництвом ради не пізніше, ніж за три календарних дні до засідання. Крім того, захист дисертації не проводиться, якщо таке призначення відбулося пізніше встановленого строку [1].

Після завершення захисту дисертації спеціалізована вчена рада проводить таємне голосування щодо присудження наукового ступеня. Протокол лічильної комісії затверджується відкритим голосуванням простою більшістю голосів членів ради, які брали участь у засіданні. Зазначимо, що рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня вважається позитивним, якщо за нього проголосувало не менш як три чверті членів ради, які брали участь у засіданні.

3.4. Експертна оцінка дисертаційного дослідження у Міністерстві освіти і науки України

Успішний захист дисертаційного дослідження дає можливість здобувачу перейти на новий етап на шляху досягнення омріяного ступеня, а саме, до підготовки документів у вигляді атестаційної справи у Міністерство освіти і науки України, що потребує виконання окремих вимог та умов оформлення.

Отже, спеціалізована вчена рада у місячний строк після захисту дисертаційної роботи надсилає:

- адміністратору (розпоряднику) Єдиної державної електронної бази з питань освіти електронний примірник заповненої облікової картки дисертації за встановленою формою та електронний примірник дисертації;
- МОН паперовий примірник дисертації разом з атестаційною справою здобувача наукового ступеня, що оформляється згідно з вимогами, встановленими МОН України [1].

Зазначимо, що другий примірник атестаційної справи здобувача наукового ступеня повинен зберігатися у спеціалізованій вчентій раді протягом десяти років.

Надалі представлені документи атестаційних справ здобувачів наукових ступенів розглядаються Міністерством освіти і науки України, де в свою чергу проводиться експертиза дисертацій з метою здійснення контролю за дотриманням спеціалізованими вченими радами вимог нормативно-правових актів з питань атестації наукових кадрів.

В межах діючих нормативних вимог, МОН може надсилати дисертаційну роботу та відповідну атестаційну справу здобувача для додаткового розгляду (колективного рецензування) до іншої спеціалізованої вченої ради в установленому порядку або до вищого навчального закладу чи наукової установи, особливо, якщо мова йдеться про докторську дисертацію, яка за рішенням МОН подана спеціалізованій вчентій раді раніше п'ятирічного строку після здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Для здійснення процедури контролю за науковим рівнем дисертаційного дослідження проводиться відповідна перевірка наданих у МОН України документів та самої дисертації за участю експертних рад з питань проведення експертизи дисертацій за певними спеціальностями.

Експертна рада з питань проведення експертизи дисертаційних робіт Міністерства освіти і науки є дорадчим органом МОН України, що утворюється для проведення експертизи дисертацій з метою здійснення контролю за їх науковим рівнем, науковою та практичною цінністю, роботою спеціалізованих вчених рад та дотриманням єдиних вимог до здобувачів наукових ступенів [5].

До складу експертної ради входять провідні учені певної галузі науки зі всієї країни, які мають досвід з підготовки здобувачів наукових ступенів та беруть участь у процесі атестації наукових кадрів, за пропозиціями національних академій наук, центральних органів виконавчої влади, у сфері управління яких є вищі навчальні заклади III–IV рівня акредитації та наукові установи, а також вищих

навчальних закладів III-IV рівня акредитації та відповідних наукових установ України.

Експертні ради з питань проведення експертизи дисертацій проводять експертизу захищених дисертацій, розглядають питання, що належать до їх компетенції, готують експертні висновки про відповідність встановленим вимогам і відповідають за якість та об'єктивність підготовлених ними висновків [1].

До основних завдань експертної ради можна віднести:

- процедуру проведення експертизи захищених дисертаційних робіт;
- розгляд та оцінку документів атестаційних справ;
- дослідження клопотань про утворення спеціалізованих вчених рад та проведення разових захистів;
- розгляд питань щодо присудження наукових ступенів;
- внесення друкованих та електронних наукових видань допереліку наукових фахових видань України.

Призначення експерта за окремою дисертацією здійснюється у відповідності до Положення «Про експертну раду з питань проведення експертизи дисертаційних робіт МОН України», враховуючи спеціальність експерта та деякі обмеження.

Важливо підкреслити, що експертами не можуть призначатися:

- співавтори наукових праць здобувача;
- працівники одного й того самого підрозділу однієї установи (кафедри, сектора, лабораторії, відділу тощо);
- близькі особи здобувача;
- члени спеціалізованої вченої ради, в якій розглядалася дисертація здобувача;
- офіційні опоненти, а також науковий консультант (керівник) здобувача [5].

На засіданні експертної ради з питань проведення експертизи дисертацій, яка проводиться згідно з розробленими планами на поточний рік, експерт отримує для дослідження електронну копію дисертації та атестаційну справу з усіма необхідними документами, які підтверджують процедуру захисту у спеціалізованій вченій раді та її результати у вигляді висновків.

Головною задачею експерта є детальне дослідження отриманих документів для надання об'єктивної, неупередженої оцінки щодо наукової та практичної цінності дисертації, значущості отриманих результатів та обґрунтованості присвоєння здобувачу наукового ступеня за відповідною спеціальністю спеціалізованою вченою радою.

Обов'язковій експертизі підлягають дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук, а також в окремих випадках (здобувач наукового ступеня за основним місцем роботи не є науковим або науково-педагогічним працівником) дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

У випадках, коли дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук, виконана за двомаспеціальностями, то експертиза призначається та проводиться за кожною з них у встановлені терміни.

Особлива увага експерта приділяється оцінці ступеня наукової новизни отриманих результатів, а також достовірності її висновків та наданих рекомендацій. На основі аналізу стенограми, яка є складовою атестаційної справи, оцінюється глибина обговорення дисертації під час захисту, у тому числі виступи членів спеціалізованої вченої ради, офіційних опонентів з визначенням позитивних результатів дисертації та дискусійних питань.

При розгляді докторської дисертації експерти зобов'язані визначити, якою мірою в ній використані матеріали кандидатської дисертації відповідного здобувача.

Зазначимо, що якість підготовки дисертаційної роботи та автореферату щодо відповідності її змісту вимогам до кваліфікаційних наукових праць рівня кандидата чи доктора наук, відповідності паспорту наукової спеціальності, за якою захищено дисертацію.

При цьому обов'язково діагностуються відгуки офіційних опонентів, надані відгуки на автореферат, публікації здобувача щодо виконання вимог кількості та якості, а також безпосередньо висновок спеціалізованої вченої ради.

У деяких випадках, коли виникають окремі питання щодо сутності та значущості наукових результатів, експертна рада вносить пропозиції щодо запрошення на засідання експертної ради здобувача, наукового керівника або консультанта, голову спеціалізованої вченої ради, в якій проведено захист дисертації, для обговорення відповідних аспектів дискусійного з точки зору експерта характеру.

За результатами оцінки атестаційної справи та дисертації експерт складає атестаційний висновок, у якому у встановленій формі визначає основні результати проведеного аналізу, зупиняючись детально на науковій новизні, публікаціях та зауваженнях, а також надає на обговорення експертної ради пропозиції щодо затвердження рішення спеціалізованої вченої ради з присудження здобувачу наукового ступеня доктора або кандидата наук і видачі диплома про науковий ступінь. У разі наявності у експерта сумнівів щодо наукової та практичної цінності представленої дисертації або щодо дотримання вимог процедури призначення опонентів чи порушення процедури захисту, експерт може наполягати на проведенні додаткових поглиблених досліджень дисертаційної роботи.

У виключних випадках йдеться мова також й про скасування рішення спеціалізованої вченої ради і відмови у видачі диплома про науковий ступінь, якщо експертом були виявлені суттєві порушення, встановлені нормами чинного законодавства.

В обговоренні результатів експертизи можуть приймати всі члени експертної ради. Представлені атестаційні висновки експертної ради приймаються шляхом відкритого голосування більшістю голосів, за винятком участі у ньому офіційних опонентів, а також наукового керівника або консультанта.

Отже, строк розгляду в експертній раді дисертації та атестаційної справи не повинен перевищувати для здобувача наукового ступеня доктора наук – трьох місяців, а здобувача наукового ступеня кандидата наук – двох місяців [5].

Крім того, будь-які пропозиції і заяви щодо додаткової оцінки дисертацій та атестаційних справ розглядаються міністерством до

прийняття рішення у кожному конкретному випадку з наданням відповідної інформації спеціалізованим вченим радам.

Результати проведених експертиз у вигляді протоколу, а також атестаційні висновки встановленого зразка, які підписані головою на засіданні, експертом і вченим секретарем експертної ради, протягом 5 днів після засідання передаються до МОН України для затвердження.

Таким чином, після успішного проходження етапу експертизи дисертації рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня доктора або кандидата наук набирає чинності з дати наказу МОН України про затвердження даного рішення та видачу відповідного диплома на підставі рішення атестаційної колегії.

Процедура вручення омріяного диплома про присудження наукового ступеня доктора або кандидата наук проводиться у спеціалізованій вчентій раді, де здійснювався захист дисертації, після отримання даного документу з МОН України.

Література

1. Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів : Постанова Кабінету міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/567-2013-%D0%BF> (дата звернення 10.09.2019)
2. Про затвердження вимог до оформлення дисертації : Наказ МОН України від 12.01.2017 № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17> (дата звернення 18.09.2019)
3. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) : Лист МОН України від 15.08.2018 № 1/11-8681. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8681729-18> (дата звернення 22.09.2019)
4. Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук : Наказ МОН від

23.09.2019 № 1220. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE34057.html(дата звернення 14.10.2019)

5. Положення про експертну раду з питань проведення експертизи дисертаційних робіт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Українизатв. наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 № 1058. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1167-11> (дата звернення 22.09.2019)